

HIRED ELUTOAS, MIDA TEHA?

EESTI LÕODUS

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 6,90 €

Jaanuar-veebruar 1/2024

AASTA OLENDID

Kamperrisikas,
kägu ja tamm

KÄOTIBUD

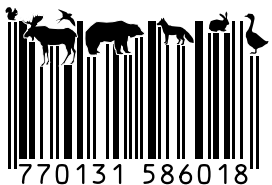
kasvatab sulasliik

HEINRICH AASAMAA 115

botaanik ja
kunstnik

VETEHUNT SAARMAS

on ohustatud liik

2 TOIMETAJA VEERG:
PIRET PAPPEL

3 SÕNUMID

8 UUS ALGATUS:
Ringkasutuspank katsetab
rohelist ärimudelit

10 SEIK: Vähemalt mu süda
laske Tormasse viia.
JUHANI PÜTTSEPP

12 AASTA LOOM: Vetehunt saarmas
REMEK MEEL kirjeldab poolveeli-
se eluviisiga imetajaliigi eluolu:
kuigi seni on tal läinud hästi,
ohustab tedagi elupaikade ahe-
nemine

18 PESAPARASITISM: „kägusid“
leidub mitmes loomarühmas

20 AASTA LIND: Kaugele kuulus
kukulind ehk kägu
RIHO MARJA ja JAANUS ELTS tut-
vustavad meil väga tuntud lin-
du, kes pole maailmas omasu-
guste seas ainus pesaparasit

28 AASTA PUU TAMM:
Eesti vägevaimad tammed

30 AASTA PUU: Liigirohke ja mitme-
näoline tammeperekond
IVAR SIBUL alustab tammedega
tutvuse sobitamist ligi viiesaja-
liigilise perekonna ülevaatest:
meie hariliku tamme kõrval lei-
dub üsna eriskummalisi liike

36 AASTA MULD: Leostunud glei-
muldi leiab enim Pärnu-, Rapla-
ja Läänemaal
RAIMO KÖLLI abiga saavad luge-
jad sukelduda normaalselt are-
nenud liigniiskete muldade pro-
fiilidesse ja arengulukku

42 TEGUTSE TEADLIKULT: Nuhtlus-
isend nuhtleb inimese hooletust
MARTIN TIKK sai seekordset
tegutsemisjuhendit kirjutades
juhatust aasta loomalt - ka
ohustatud liik saarmas võib
muutuda nuhtluseks. Mida vas-
tuolulisel juhul teha?

56 POSTER:
Eesti Looduse fotovõistluse
Eesti loodusemuuseumi auhind;
KALMER LEHEPUU

20

Foto: Sven Začek

30

Foto: Ivar Sibul

68

Foto: Wikimedia Commons

58 SADA RIDA EESTI LOODUSEST:
Nõiakivi. JUHAN JAVOIŠ

60 EESTI KIHELKONNAD: Anna
kihelkond Tallinna-Tartu maan-
tee ääres

68 METSAST JA PÖLLULT:
Seest siiruviruline sibul
TRIIN NÕU kiidab ammu tuntud
söögi- ja maitsetaime, aga soo-
vitab seda tarvitada siiski ette-
vaatlikult

70 TUNNE LOODUST:
Hiir tuleb tuppa
ANDREI MILJUTIN annab nõu,
kuidas eristada hiirte ja rottide
liike ning mismoodi toimida, kui
hiired kipuvad inimese elupaika-
desse tulema

72 PANIN TÄHELE:
Värbkaku moonalaod

74 RAAMATUD

76 IN MEMORIAM:
TARMO KIIPLI,
IVAR MURDMAA,
EVALD OJAVEER,
OLAF-GUNNAR SCHMEIDT

78 LIHTNE KÜSIDA

79 RISTSÕNA

80 SÜNNIPÄEVAD

ESIKAANEL:
Saarmas

Kaanefoto:
Sven Začek

ÄRA AJA KÄOJAANI!

Vast alanud aasta loom on saarmas, kellega mul veekogudest eemal kasvanud lapsena pole olnud kuigi palju kokkupuuteid. Seda põnevam ja liigutavgi oli jaanuarinumbrist lugeda Ottost, orvuks jäänud saarmast. Meele pere kasvatas ta üles, õpetades teda ka iseseisvalt hakkama saama. Artiklist saab ühtlasi põhjaliku ülevaate, kuidas saarmal Eestis läheb ja mida peab nende kaitseks ette võtma.

Tänavuse aasta linnu käoga seotud mälestusi on kogunenud omajagu. Nagu aasta linnu artikli autorid Riho Marja ja Jaanus Elts kirjutavad, on kägu Eesti vanasõna järgi „kaugele kuulus“. Liiki tuntakse hästi, muu hulgas endelinnuna. Sain korra vanaemalt tõrelda, kui olin teismelisena õue pealt käole vastu kukkudes pahura isaslinnu lauda taha kase otsa meelitanud. Nii ei tohtivat teha. Toovat ainult õnnetust.

Kevadhommikul kahekopikase taskusse poetamine tundus lapsena samuti endastmõistetav. Kes tahaks ülejäänud aasta rahahädas veeta lihtsalt seepärast, et esimest korda kägu kuuldes olid taskud tühjad?

Hiljem, juba bioloogiat õppides, hakkasin käoga kohtumistest rohkem lugu pidama. Eriti meeleolukad on olnud need korrad, kui kukulindu on õnnestunud nii kuulda kui ka näha. Olen metsas kolades silmanud kägu puu otsas ja korra juhtunud koguni kontvõõraks käopulma.

Marja ja Elts tõdevad, et Eestis on kägu üllatavalt vähe uuritud. Folklooripärand on rikkalik, kuid teaduslikult tõendatud infot leidub üsna vähe. Tänapäeval oskame küll rahvapärimust kriitiliselt hinnata. Neid, kes usuks, et kägu ei lenda talveks ära, vaid murrab väikesi linde, nagu vanasti usuti*, ilmselt ei leidu. Või siiski, kas selles saab kindel olla?

Seda numbrit toimetades olen võrgus muu hulgas sattunud taimehomöopaatiaat reklaamivale teatele ja kuulutusele, kus õpetatakse raha Universumist enda juurde loitsima. Vabalt võib kusagil olla keegi, kes arvab, et jutt käost kui putuktoidualisest linnust on puhas vandenõu.

Eesti Looduse 2023. aasta autor Mait Sepp on eelmise numbriga juhtkirjas nentunud: „Kui puudub algteadmised, mida võtta tõsiselt ja mis on täielik totrus, võib päris lihtsasti „lamemaalaseks“ saada.“

Alg- ja põhiteadmisi Eesti looduse kohta pakume kindlasti terve 2024. aasta jooksul. Nii ei pea kartma, et ajate kellelegi mõne linnu-looma elukommete kohta käojaani või lasete teistel seda endale teha.

* Hiimäe, M. 1997. Nelikümme lindu eesti rahvausundis II. - Mäetagused 3: 7-18.

Piret Pappel

EESTI LOODUS

75. aastakäik Nr 1, jaanuar-veebruar 2024

Toimetuse aadress:
Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukkk**
toomas.kukkk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Kujundaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Teabegraafika: **Andrei Kupjanski**

Makett: **Martin Mileiko** (Profimeedia)

Toimetuskolleegium:
Tiit Hennoste, Jüri Kaljundi, Toomas Kukkk, Marju Kõivupuu, Ott Luuk, Lauri Mällo, Arko Olesk, Taavi Pae, Janika Ruusmaa, Irja Saar, Jaanus Terasmaa, Angelika Verš

Väljaandja: **MTÜ Loodusajakiri**

Rävala pst 10, 15042 Tallinn
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht **Katre Palo**
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Turundusjuht **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine:
www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Loe veebist:
Eesti Looduse värsked artiklid leiab ka veebist www.eestiloodus.ee

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2024

Trükitud trükikojas Printall

Trükitoode
4041 0820

ISSN 0131-5862 (trükis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)